

Studeren met steun reeks

- Ontwikkeling van een ondersteuningsgroep voor studenten -

Onderzoeksrapport

Peter van der Ende
Lies Korevaar

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	6
Project voor studenten met psychiatrische problemen	7
De lotgenotengroep	8
Ontwikkelingsonderzoek	9
Doel en vraagstelling	9
Onderzoeksmethoden	9
Resultaten	10
Werving	10
Kenmerken van de deelnemers	10
Randvoorwaarden	10
Inhoud	11
Vanuit de participerende observatie	12
Psychiatrische diagnoses en stigmatisering	12
Werkwijze en groepsdynamiek	13
Evaluatie	13
Conclusies, aanbevelingen, aandachtspunten	14
Conclusies	14
Aanbevelingen	15
Aandachtspunten	16
Bronnen	17
Verdere informatie	17
Publicaties project "Studeren met steun"	18
Colofon	19

Voorwoord

In het afgelopen jaar hebben 10 studenten van de Rijksuniversiteit Groningen en van de Hanzehogeschool Groningen deelgenomen aan de nieuw opgezette lotgenotengroep 'met onderlinge steun studeren'. Deze groep is opgezet voor studenten met psychiatrische problematiek die een ontwikkeling willen doormaken om optimaal in de studentrol te functioneren.

De groep is begeleid door Hanny van Asdonck, docent van de afdeling Sociale Studies en lid van het Lectoraat Rehabilitatie en door José Schotanus, die tijdens haar studie Verpleegkunde met haar psychiatrische beperkingen werd geconfronteerd en nu als afgestudeerde en als ervaringsdeskundige deze groep begeleidde. De begeleiders werkten vanuit de psychiatrische rehabilitatie benadering. Zij hebben voor deze groep een concepthandleiding geschreven en deze vormde de basis van het hiernavolgende onderzoek. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gebruikt voor de definitieve handleiding (Asdonck en Schotanus, 2005).

Het project is ondersteund door Lies Korevaar, Lector Rehabilitatie op de Hanzehogeschool Groningen.

Het opzetten van een lotgenotengroep en het ontwikkelen van een handleiding maken deel uit van een groter project 'Begeleid leren', naast deze lotgenotengroep zijn er de volgende onderdelen: het opzetten van een Website, het ontwikkelen van een brochure, een voorzieningenbank, vaardigheidslessen voor studenten en een workshop voor studentbegeleiders.

Subsidie voor dit project is gegeven door de Stichting Studiecentrum en Handicap en Studie.

Voor de ontwikkeling en bijstelling van de handleiding is een onderzoek uitgevoerd door Peter van der Ende. Hiertoe zijn interviews gehouden met deelnemers en studenten. Daarnaast heeft tijdens een bijeenkomst een participerende observatie plaatsgevonden. Zowel deelnemers als begeleiders hebben een prettige medewerking gegeven aan dit onderzoek, zij stelden zich open op en brachten op een oprechte manier hun gevoel en hun gedachten naar voren. Hiervoor dank.

Februari 2006

Peter van der Ende

Lies Korevaar

Lectoraat Rehabilitatie Hanzehogeschool Groningen

Studeren met steunreeks

Inleiding

De adolescentie/jong volwassenheid is de levensfase waarin psychiatrische¹ problemen vaak voor het eerst tot uiting komen. Meestal is het gevolg hiervan dat de educatieve ontwikkeling onderbroken wordt, dan wel voorgoed wordt afgebroken. Dit heeft vaak weer tot gevolg dat een ontwikkeling naar werk stagneert.

In december 2001 publiceerde het Verweij Jonker instituut een rapport van een onderzoek dat in opdracht van het Ministerie van OC&W is uitgevoerd naar de belemmeringen die studenten met beperkingen ervaren bij het volgen van hoger onderwijs, Hogeschool en Universiteit. Uit het onderzoek blijkt dat 12 - 15 % van de studenten beperkingen heeft. Ongeveer de helft daarvan, 5-9%, geeft aan psychische klachten te hebben. Als deze cijfers vertaald worden naar de situatie in Groningen dan komen we op een totaal van 38.000 studenten, RUG: 22.000 en Hanzehogeschool: 18.000, tot een groep van 2400 tot 3600 studenten met psychische klachten. Het onderzoek vermeldt ook dat 2/3 van deze studenten aangeeft extra ondersteuning nodig te hebben bij het volhouden van de studie.

In een onderzoek naar studeren met een handicap wordt geconcludeerd dat studenten met een psychiatrische stoornis de meeste hinder ondervinden bij het studeren (De Graaf et al, 2003).

In het rapport "Erbij horen" van de Taskforce

Vermaatschappelijking (2002), wordt expliciet stil gestaan bij het belang van onderwijs voor mensen met psychiatrische handicaps. Door de vermaatschappelijking van de instellingen voor de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) worden mensen steeds korter opgenomen in een psychiatrische instelling, verblijven daardoor meer in de maatschappij en jonge mensen willen blijven deelnemen aan het reguliere onderwijs.

Een andere belangrijke ontwikkeling is op het gebied van wet- en regelgeving. Per 1 december 2003 is de wet "Gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte" van kracht geworden. Deze wet houdt in dat gehandicapten en chronisch zieken recht hebben op doeltreffende aanpassingen die nodig zijn om volwaardig in de maatschappij te functioneren. De wet is in eerste instantie van toepassing op de terreinen arbeid en beroepsopleiding. Van doeltreffende aanpassing is sprake als deze geschikt is voor deelname door de gehandicapte of chronisch zieke aan het maatschappelijk leven als ieder ander. Gehandicapten en chronisch zieken kunnen met klachten over het uitblijven van doeltreffende aanpassingen terecht bij de Commissie Gelijke Behandeling. Ook is het mogelijk de burgerlijke rechter in te schakelen indien een student onvoldoende aanpassingen krijgt.

¹ In deze tekst is de term psychiatrisch gebruikt bij langdurige ernstige stoornissen. De term 'psychische probleem' is gereserveerd voor verschijnselen als concentratiestoornissen, faalangst en onzekerheid.

Project voor studenten met psychiatrische problemen

Naar aanleiding van bovenstaande ontwikkelingen hebben de Hanzehogeschool Groningen (Lectoraat Rehabilitatie), GGz Groningen (Divisie Psychosociale Rehabilitatie afdeling Cenzor) en Stichting Rehabilitatie '92 te Rotterdam een gezamenlijk project voor studenten met psychiatrische problemen opgezet. Het gaat om personen vanaf 18 jaar met (langdurige) psychiatrische problemen die geholpen willen worden bij het behouden van een reguliere studie in het hoger onderwijs en daarvoor extra ondersteunende diensten of producten nodig hebben.

De doelstelling van het project is het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van ondersteunende activiteiten en producten binnen het Hoger Onderwijs in Groningen voor studenten met psychiatrische problemen en studentenbegeleiders. Deze activiteiten voor ondersteuning van studenten bij het volhouden van de studie, kunnen door de betreffende studenten direct zelf worden gebruikt en door student-begeleiders. De activiteiten en producten zijn ter ondersteuning van de studentenrol en niet of in mindere mate op de patiëntenrol. Voor dit laatste is de specifieke ondersteuning door studentpsychologen of GGz-behandelaren bedoeld.

Studeren en de daarbij behorende rol van een student is voor mensen met psychiatrische beperkingen een manier van sociaal geïntegreerd zijn en blijven en verhoogt de kansen op de arbeidsmarkt. De ondersteuning richt zich op het begeleiden van studenten met (langdurige) psychiatrische problemen bij het behouden van een reguliere studie (Korevaar en Bassant 1999; Korevaar, 2001). Dit onderscheidt deze vorm van ondersteuning van behandelinterventies, zoals door studentpsychologen worden uitgevoerd, en van andere vormen van leren voor (ex) psychiatrische patiënten b.v. het volgen van een cursus in een Dagactiviteitencentrum. Binnen deze vorm van ondersteuning staat de rol van student voorop en niet de rol van psychiatrische patiënt. Het ontwikkelingsproject dat in

Groningen is gestart is in dat opzicht het eerste in Nederland dat structureel aandacht besteedt aan het ondersteunen van studenten in het hoger onderwijs met langdurige psychiatrische problematiek bij het behouden van de studie. Het project heeft in dit opzicht een innovatief en toepassingsgericht karakter.

De genoemde activiteiten en producten wordt ter beschikking gesteld van alle studentbegeleiders.

Studeren met steunreeks

De lotgenotengroep

Een van de hiervoor genoemde onderdelen is het opzetten en begeleiden van een lotgenotengroep, genoemd: "met onderlinge steun studeren" ter ondersteuning van het behouden van de studie. Deze lotgenotengroep bestaat uit 6 à 12 deelnemers met 1 à 2 begeleiders die een keer per 14 dagen bijeenkomt om een thema gerelateerd aan de rol van het student-zijn te bespreken. Zie verder de handleiding voor deze groep.

De lotgenotengroep stelt zich het volgende tot doel:

Het bieden van onderlinge ondersteuning bij het studeren met psychiatrische problemen door middel van onder andere het uitwisselen van ervaringen, het bieden van wederzijdse ondersteuning en het geven van (studie)tips.

De groepsbijeenkomsten zijn bedoeld als momenten waar begrip voor en ondersteuning van elkaar, centraal staan. Het ondersteunt deelnemers met een psychiatrisch heden of verleden bij het blijven volgen van hun studie aan de Hanzehogeschool Groningen of de Rijksuniversiteit Groningen.

De groep is bedoeld voor studenten die

- in behandeling zijn (geweest) voor psychiatrische problemen;
- rationeel weten hoe om te gaan met problemen in relatie tot studie, maar bij wie het toch niet altijd lukt om het geleerde in de praktijk toe te passen en vol te houden;
- ervaringen willen uitwisselen met 'lotgenoten'.

Lotgenotencontact houdt in dat men zichzelf en anderen ontwikkelt en helpt. Dat gebeurt door ervaringen uit te wisselen, elkaar te steunen en te adviseren. Er is sprake van wederzijdse herkenning en erkenning van problemen. Er wordt van deelnemers verwacht dat men zelf initiatieven neemt en actief deelneemt aan de groep en werkt aan het volhouden van de studie. De studentenrol niet de patiëntenrol staat centraal; er is geen hulpverlener bij aanwezig. Het is een lotgenotengroep en geen therapiegroep. In de groep worden ervaringen uitgewisseld, zonder heel diep op individuele problemen in te gaan. De groep wordt begeleid door eerdergenoemde ervaringsdeskundige en docent. Deze begeleiders bereiden het programma voor en bewaken het groepsproces. In principe bepalen de deelnemers gezamenlijk met de begeleiders welke onderwerpen in de bijeenkomsten aan bod komen. Er worden structuur en duidelijkheid geboden, vooral om de veiligheid van een ieder te waarborgen.

Ontwikkelingsonderzoek

Doel en vraagstelling

Het doel van het onderzoek, dat de ontwikkeling van de lotgenotengroep volgt, is om de werkwijze indien nodig te verbeteren en een handleiding voor deze groep mede vorm te geven.

Achterliggend doel is om, mede aan de hand van de onderzoeksbevindingen, tot relevante aanbevelingen te komen, zowel voor de uitbouw van de onderhavige lotgenotengroep als voor nieuw te starten groepen in het hoger onderwijs elders in Nederland.

De vraagstelling hierbij luidt:

hoe ervaren deelnemers en begeleiders de lotgenotengroep en zijn verbeteringen mogelijk?

Deelvragen die hieruit volgen zijn:

1. Wat is de geboden ondersteuning door de begeleiding?
2. Wat zijn de ervaringen en resultaten van de deelnemers?

Onderzoeksmethoden

De term ontwikkelingsonderzoek is van toepassing op dit type onderzoek. Het gaat hierbij om drie fasen (Edelson, 2002):

1. ontwerp: dit is de opzet van de eerste lotgenotengroep en de concepthandleiding
2. groepsexperiment, dit wordt gevormd door de bijeenkomsten van de groep
3. retrospectieve analyse, die wordt uitgevoerd in dit verslag.

Bij aanvang van de groep is een aanmeldingsformulier voorgelegd. Hierop staan naast wat algemene vragen, vragen over de verwachtingen voor de groep. Ook de projectbegeleiders zijn geïnterviewd over de verwachtingen en geplande werkwijzen.

Na enkele bijeenkomsten was de onderzoeker een keer aanwezig voor participerende observatie. Vervolgens zijn alle deelnemers bij een tussenmeting en een eindmeting geïnterviewd. Aan het einde zijn ook de groepsbegeleiders nogmaals geïnterviewd.

In het volgende schema zijn de gegevensbronnen uitgewerkt:

Gegevensbronnen:

- 10 aanmeldingsformulieren, die de deelnemers zelf hebben ingevuld
- 7 interviews bij de tussenmeting en 7 interviews bij de eindmeting.
 - 3 studenten uitsluitend tussenmeting, daarna gestopt
 - 4 studenten beide interviews
 - 3 studenten uitsluitend laatste interview, deze zijn later begonnen
- face-to-face interviews met de twee begeleiders afzonderlijk bij de start en bij de afronding van de ondersteuningsgroep.
- participerende observatie tijdens een bijeenkomst door de onderzoeker

Voor de ontwikkeling van de handleiding en als stimulans voor het werken in de lotgenotengroep is op de volgende momenten feedback gegeven aan de groepsbegeleiders:

Via een korte rapportage na de nulmeting

Mondeling na de participerende observatie

Via een korte rapportage na de tussenmeting

Een concepteindrapport

Alle geïnterviewde groepsdeelnemers hebben aangegeven dat ze prijs stellen op toezending van het eindrapport en dit zal vanuit de onderzoekskant dan tevens de feedback aan de groepsleden bieden.

Studeren met steunreeks

Resultaten

Werving

De groep is op de volgende manieren onder de aandacht van de deelnemers gebracht:

- Begin september 2004 zijn folders en affiches verspreid op alle afdelingen van de Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen.
- De docenten van verschillende afdelingen van de Hanzehogeschool Groningen hebben een e-mail met de folder als bijlage gekregen.
- Aan een aantal decanen is een mondelinge toelichting gegeven op het project.

Uit de gegevens blijkt dat de helft van de studenten via de affiches en een artikel in de klantenkrant van de GGz zijn gekomen en de andere helft via een deelnemer of via tips van decanen.

Kenmerken van de deelnemers

Er zijn 10 deelnemers, van wie één man en de rest vrouw. De leeftijden variëren van 22 tot 26 jaar. Veel deelnemers zijn ouder dan hun studiejaargenoten, doordat ze een of meer jaren niet hebben gestudeerd en met hun psychiatrische beperkingen worden geconfronteerd.

Zes deelnemers studeren aan de Rijksuniversiteit en de rest aan de Hanzehogeschool te Groningen.

Alle deelnemers hebben langer dan een half jaar contact gehad met de GGz en meer dan de helft is opgenomen geweest. Drie deelnemers geven aan last te hebben (gehad) van stemmingsstoornissen (inclusief depressie). Vier anderen geven aan dat ze te kampen hebben met een persoonlijkheidsstoornis, met name een borderlinestoornis. Twee andere deelnemers hebben of hadden last van angststoornissen, een heeft of had last van eetstoornissen en een deelnemer heeft/had een psychotische stoornis.

Veel genoemde problemen bij studie zijn: gebrek aan concentratie, faalangst, onvoldoende uithoudingsvermogen, onzekerheid en perfectionisme. Afgezien hiervan hebben deelnemers ook problemen als regelmatig hoofdpijn of slechte aansluiting bij de studiegroep.

In totaal zijn er 11 groepsbijeenkomsten geweest. Drie deelnemers zijn drie keer geweest en zijn daarna gestopt. Een andere deelnemer is na zes keer gestopt.

De redenen om te stoppen waren:

- onvoldoende aansluiting met de groep (de enige man in de groep)
- goed functioneren in de studie en daarbuiten geen problemen meer (2x)
- time-out van studie en lotgenotengroep

De andere zeven deelnemers zijn 4 à 10 keer geweest.

Randvoorwaarden

Voor en tijdens het functioneren van de groep is gezocht naar een goed tijdstip.

Dit is van **17.30u. tot 19.30u.** geworden

op **dinsdag en een keer per 14 dagen.**

Alle studenten geven aan dat het tijdstip gunstig is omdat er dan geen colleges of werkgroepen zijn en het bovendien nog ruimte geeft op de avond. De dinsdag is voor een studente een probleem gaan vormen, omdat ze op die dag andere activiteiten had. Men heeft geprobeerd om de dag te veranderen, maar dat leverde bezwaar voor anderen op en deze studente heeft tijdelijk moeten stoppen.

De frequentie van één keer per 14 dagen is voor 8 van de 10 studenten goed. Twee studenten zouden het wel één keer per maand willen.

Allen zijn tevreden over het aanbod van soep, broodjes en drinken. Sommigen noemen het als een prettige en stimulerende bijkomstigheid dat men dit krijgt.

De overstap van de Hanzeborg (buiten de stad) naar het Wiebengacomplex (vlakbij de binnenstad) is goed in verband met een betere bereikbaarheid, en voor sommigen verder weg van de studieplek. Men wil niet graag geconfronteerd worden met medestudenten, die men kent waardoor deelname aan deze groep bekend kan worden.

Het regelen van de randvoorwaarden heeft de groepsbegeleiders wel veel inspanning gekost. Het ging hierbij om 's avonds regelen van koffie en thee, een goede groepsruimte en aanwijzingen geven aan deelnemers om deze ruimte.

Aan de groep kunnen 6 à 12 studenten deelnemen. Gestart is met 7 studenten. Nadat 3 studenten waren afgevallen zijn vier maanden na de start nog eens 3 studenten bij de groep gekomen.

De nieuwe deelnemers zijn niet als storend ervaren, hooguit zorgden ze voor een korte herhaling van enkele onderwerpen. Deze werden echter wel weer vanuit nieuwe invalshoeken belicht. Positief was ook dat zij voor een verfrissende inbreng zorgden. De afwezigheid van een aantal medestudenten was wel een probleem.

De groepsbijeenkomsten hadden, verdeeld over de 11 bijeenkomsten, de volgende aantallen deelnemers:

8 3 5 2 4 4 5 3 4 6 4

Twee à drie deelnemers bij een bijeenkomst wordt als te weinig ervaren.

De geïnterviewden willen in een groep werken met medestudenten die er ook iedere keer zijn. Een studente merkte op dat aanwezigheid soms wat te vrijblijvend wordt neergezet. Er is door de groepleiders gezegd dat men wel afwezig mag zijn als iemand zich niet goed voelt: "We worden met fluwelen handschoenen aangepakt, maar we willen gewoon serieus genomen worden". Oftewel er is in een groep met deze deelnemers in principe niet eerder een reden om afwezig te zijn dan in een andere groep.

Inhoud

De deelnemers geven op hun aanmeldingsformulieren het volgende aan als verwachting van de groep:

- herkenning/begrip/luisterend oor 5
- advies/tips 5
- steun en erkenning 3

De begeleiders verwachtten dat deelnemers bij elkaar herkenning zullen krijgen, enthousiasme en inzet hebben, ervaringen delen, met elkaar praten en steun ervaren. Er wordt gewerkt aan het voorkomen van monologen en znodig uit het isolement halen van groepsleden.

Uit de interviews met de studenten na afloop van de laatste bijeenkomst bleek dat aan de verwachtingen tegemoet gekomen is.

De thema's die zijn gesuggereerd in de folder worden bijna alle genoemd:

- Vertel ik wel of niet over mijn psychiatrische beperkingen en aan wie? 5
- Hoe ga ik om met stressvolle situaties, zoals tentamens? 2
- Hoe geef ik steun en hoe vraag ik steun? 1
- Het uitwisselen van ervaringen; 2
- Het geven van (studie)tips 1

Door deelnemers zelf aangegeven thema's:

- Concentratieproblemen 1
- Plannen van de studieonderdelen 2
- Studiefinanciering 1
- Geloof in jezelf, vertrouwen blijven houden, evenwicht vinden 1
- Oppervlakkigheid medestudenten 1

Studeren met steunreeks

Vanuit de participerende observatie

De gegevens van de participerende observatie worden beschreven vanuit het perspectief van één van de studenten:

Op de fiets reed ik met tegenwind naar de groepsbijeenkomst. Ik zat er over na te denken waarover we de vorige keer hadden gesproken. Het ging vooral om het vinden van energie voor de studie en andere activiteiten. Ik voelde me toen nogal moe en al fietsend merk ik dat ik vandaag energiek ben en wel weer zin heb in de groepsbijeenkomst. De laatste weken ervaar ik ernstige studieproblemen, ik ben door concentratieproblemen, twee keer gezakt voor een toets. Als het uitkomt, wil ik daarover graag praten.

De groepsbegeleiders, een ervaringsdeskundige en rehabilitatiedeskundige, wachten ons al op met soep en broodjes. Er zijn vanavond slechts 3 deelnemers. Een van de studenten voelde zich niet goed, haar sombere gevoelens waren dusdanig sterk dat ze de moed niet kon opbrengen om te komen. Een andere studente had niet afgebeld zodat we eerst 10 minuten gingen wachten om te beginnen. Op het programma stonden, naast de beginronde, de thema's 'Studieruimten' en 'Anders zijn in de studie'. In de beginronde heb ik aangegeven dat ik wel wat tijd wilde om te praten over mijn studieproblemen en een andere studente wilde dit ook wel.

Na mijn toelichting worden verschillende suggesties gedaan. Sommige kan ik wel gebruiken zoals nagaan op welke plaatsen ik het beste kan studeren. Andere suggesties, zoals het volgen van een cursus studeervaardigheden kon ik minder goed gebruiken omdat ik deze al heb gevolgd.

Een medestudente voelt zich vaak angstig in de universiteitsbibliotheek en ik kan me er slecht concentreren. We spreken af dat we samen een rustig plekje zoeken in de Medische bibliotheek en samen gaan studeren.

In deze passage zijn verschillende van de hiervoor beschreven elementen: aanwezigheidsproblemen, studieproblemen en onderlinge steun.

Psychiatrische diagnoses en stigmatisering

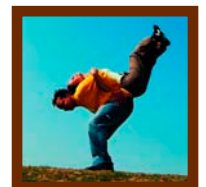
Zeven van de tien deelnemers zouden wat meer willen weten over de psychiatrische diagnoses van de andere deelnemers. Dit kan leiden tot meer herkenning bij anderen die dezelfde diagnose hebben en het spreken over omgang met deze problematiek. Ook weet men anderen meer te plaatsen en als men suggesties of adviezen geeft. Verschillende studenten vragen zich regelmatig af welke problematiek er is bij medestudenten.

De drie studenten die het niet willen noemen geven aan dat zoiets eerder voortkomt uit nieuwsgierigheid en vinden het niet functioneel en ook vinden zij het eerder gaan lijken op een therapiegroep.

Overigens zijn alle deelnemers zich er van bewust dat het gaat om een ontwikkeling in hun rol als student, waarbij vanzelfsprekend ook achtergrondproblemen een rol spelen.

Een negatief effect van een lotgenotengroep zou kunnen zijn dat men door medestudenten of door zichzelf gestigmatiseerd wordt. Verhaeghe (2003) concludeert in haar onderzoek dat het contact met voornamelijk lotgenoten stigmatiserend en met een negatief effect op de zelfwaardering kan werken. Op grond van de interviews lijkt dat bij deze studenten niet het geval te zijn. Alle studenten gaven aan dat ze wel met een aantal vrienden en familieleden praten over deelname aan de groep, maar daarbij alleen een stimulans om ermee door te gaan ondervinden en geen stigmatisering ervaren. Wel gaven twee van deze tien studenten aan dat ze zichzelf enigszins stigmatiseren door deelname aan de groep en het zelf wel lastig ervaren dat ze deze hulp nodig hebben.

Als de groep zou plaatsvinden in het gebouw van de eigen opleiding en als medestudenten die ze niet zo goed kennen zouden zien dat ze aan deze lotgenotengroep deelnemen, zouden ze wel problemen met die confrontatie krijgen.

Werkwijze en groepsdynamiek

De groep is begeleid door een ervaringsdeskundige, die een HBO-opleiding heeft afgerond en een HBO-docente die ervaringen heeft in het begeleiden van diverse groepen.

Beide groepsbegeleiders hebben ervaring met revalidatie. De een als cliënt en de ander door een training voor revalidatiemedewerkers en door verdere scholing. In de lotgenotengroep is voor ongeveer 50% gewerkt vanuit revalidatie. Hierbij staat de studentrol centraal, wordt uitgegaan van de kracht van de deelnemers, wordt hen de regie gelaten en wordt ontwikkelingsgericht gewerkt.

Daarnaast komen begrippen als succes en tevredenheid en onderlinge steun regelmatig aan de orde. Uitgangspunten van revalidatie vormen de rode draad in de groep. Voor het overige is in de groep een gewone onderlinge communicatie en werken de groepsbegeleiders vanuit onder meer groepsdynamica en supervisie-ervaringen.

Alle deelnemers hebben stimulans en steun ervaren van de groepsbegeleiders. De inzet en een open houding, de betrokken, actieve en structurerende rol zijn herhaaldelijk genoemd.

De groepsbijeenkomsten begonnen met een ronde langs de deelnemers, waarin ze konden terugblikken op de vorige keer en waarbij het mogelijk was om actuele problematiek naar voren te brengen. De actuele problemen konden indien nodig ook verder worden besproken. Vervolgens werd een thema aan de orde gesteld. Soms kwam het thema nauwelijks aan de orde omdat de actuele inbreng veel tijd in beslag nam. Regelmatig had de eigen inbreng wel aansluiting op het thema, zodat dit toch werd besproken.

Alle deelnemers vonden dat er voldoende evenwicht was tussen eigen inbreng van actuele studieproblematiek en het aangekondigde thema.

De groepsbegeleiders gaven aan dat er sprake was van een goede groepsdynamiek. Er zijn geen storende of oncorrigeerbare communicatiepatronen ervaren.

Geen enkele deelnemer zag een toekomstige mogelijkheid voor een groep zonder begeleiders oftewel een zelfhulpgroep, vooral de organisatie van de groep en het structuren van de groeps gesprekken zouden volgens de geïnterviewden niet van de grond komen. Wel is één groepsbegeleider bij voorkeur met ervaringsdeskundigheid volgens de deelnemers voldoende. Echter ook indien de groepsbegeleider geen ervaringsdeskundigheid heeft zou dat goed kunnen.

Evaluatie

Over de inhoud zijn de geïnterviewden positief. De thema's die aan de orde komen spreken hen aan.

Voor de thema's:

- hoe stel je een curriculum vitae op zonder te liegen, maar waarbij het psychiatrisch verleden niet al te nadrukkelijk in beeld komt?
- wat zeg je over je psychiatrische achtergrond in verschillende situaties?
- hoe verdeel je je energie?
- studieachterstand/ouder zijn dan medestudenten
- regelingen voor studenten

zijn de onderwerpen die aanspreken. Het kunnen bespreken van actuele studieproblematiek en het daardoor verlaten van het thema, is als positief ervaren.

In de begintijd is veel gesproken over onderwerpen die niet direct met onderlinge steun te maken heeft. Het vinden van een goed tijdstip, het geïnterviewd worden door de pers (o.a. Hanzekrant) heeft een sterke wissel getrokken op deze startende groep. De gesprekken hierover duurden te lang en leverden voor de deelnemers geen bijdrage. Enkele deelnemers gaven aan dat ze hierdoor bijna niet meer gemotiveerd waren om verder te gaan.

Voor 7 deelnemers heeft de groep bijgedragen aan het functioneren in de studie en voor 3 niet. Het heeft bijgedragen door de onderlinge steun, herkenning in mede studenten met een lager tempo en een individueel traject in de studie, concrete suggesties voor de studie en goede voorbereiding op de stage.

De 3 deelnemers die geen ontwikkelingen ervoeren door de groep zijn na een paar bijeenkomsten gestopt.

Studeren met steunreeks

Conclusies, aanbevelingen, aandachtspunten

Conclusies

De lotgenoten groep 'Met onderlinge steun studeren' is binnen iets meer dan drie maanden na de werving van start gegaan met zeven deelnemers. Vier maanden na deze start zijn daar nog eens drie deelnemers bijgekomen. De deelnemers ontlopen qua leeftijd elkaar niet veel. Het groepsklimaat was stimulerend voor de deelnemers en zij konden goed in deze groep functioneren. De voorgestelde thema's zijn besproken en zijn aangevuld met nieuwe thema's.

Er was bij de groepsbegeleiders ruimte voor een tweede groep, maar daartoe waren onvoldoende aanmeldingen. Gezien de schatting van ongeveer 3000 studenten in Groningen met psychiatrische problematiek, waarvan een deel ook ondersteuningsbehoeften heeft, kan worden gesteld dat een groot deel van de doelgroep niet is bereikt. Het is een logisch gevolg van de pioniersfase van dit type lotgenotengroep. Met extra inzet voor werving lijken in de komende jaren voldoende mogelijkheden voor enkele groepen per jaar.

Een effectevaluatie is niet passend bij de ontwikkeling van een nieuwe op te starten groep hulpverleningsvorm. Mogelijk dat in de toekomst nog eens een wetenschappelijk verantwoord evaluatieonderzoek is uit te voeren op een aantal groepen. Wel is te rapporteren dat alle studenten, behalve een die een time-out heeft genomen, zijn blijven studeren. Een studente bracht het effect van de groep als volgt naar voren: "Ieder keer na een groepsbijeenkomst voel ik me weer gesterkt en heb ik een goed gevoel".

Aanbevelingen

Het is bemoedigend dat de deelnemers de groep als positief ervaren. Er is genoeg reden om met dit initiatief door te gaan en het structureel in te bedden bij universiteit en hogeschool.

Op grond van de ervaringen met deze lotgenotengroep is door de Academie voor Sociale Studies van de Hanzehogeschool Groningen besloten om ook voor het studiejaar 2005-2006 een lotgenotengroep te begeleiden. De ervaringsdeskundige zo mogelijk in samenwerking met een docente zullen hier vorm aangeven. Er zijn vanuit studenten al enkele aanmeldingen en er zijn enkele studenten die door willen gaan.

Ook het komend jaar wordt de organisatie weer aangehaakt bij het Lectoraat Rehabilitatie, dat werkt aan een meer structurele basis voor deze en andere activiteiten in de vorm van een Educatief Rehabilitatie Centrum. De financiële investering is niet groot, maar bij een toename van het aantal groepen kan het wel groter worden. Het is dan niet meer logisch dat een afdeling van de Hanzehogeschool de lasten moet dragen en financiering vanuit de centrale afdeling van de HG en vanuit de Rijksuniversiteit Groningen lijkt de aangewezen weg.

Het is duidelijk dat rehabilitatie in de studentrol het uitgangspunt vormt. Echter het bespreken van de psychiatrische diagnose en de betekenis die dat voor de student heeft, kan op passende momenten een schakel vormen in de ontwikkeling van de student. Wel dient men hierbij terughoudend te zijn, daar het geheel een therapeutische lading kan krijgen.

Bij het kiezen van de locatie dient wel rekening gehouden worden met een eventuele confrontatie met medestudenten van buiten de groep. Voor het overige lijkt stigmatisering niet echt een rol te spelen.

Enkele studenten zouden wel verder willen volgend jaar maar komen niet omdat ze herhalingen verwachten. Voor deze studenten kan een zelfsturende ondersteuningsgroep een goede mogelijkheid bieden.

Studeren met steunreeks

Aandachtspunten

Een aantal van de hieronder genoemde punten zijn ook al naar voren gebracht in een tussenrapportage. Sommigen zijn ook al in de laatste groepsbijeenkomsten meegenomen of in de handleiding gezet. Hier volgt een overzicht dat bij nieuwe groepen als checklist kan worden gebruikt:

- Een locatie kiezen waar geen confrontatie met overige studenten of andere bekenden van de studie, zoals docenten, mogelijk is
- Behalve via decanen, studentenpsychologen, studieloopbaan begeleiders, docenten, ggz-hulpverleners en studiebladen heeft het bij deze doelgroep een goed effect om te werken met affiches
- Streven naar een goede man/vrouw verhouding,
- Snelle besprekingen over de algemene punten
- Goede continuïteit bewerkstelligen, waardoor meer emotionele veiligheid ontstaat. Dit kan door het benadrukken van aanwezigheid niet alleen voor zichzelf maar ook voor overige groepsleden
- Indien de groep te klein wordt, tijdig nieuwe deelnemers toelaten. Het liefst een aantal deelnemers tegelijk, zodat een nieuwe kennismaking eenmalig plaats hoeft te vinden.
- Werken aan een duidelijke inbedding van deze ondersteuningsvorm bij hogeschool en universiteit, zowel organisatorisch als financieel.
- Ten slotte nog een opmerking: In deze groep dient de Rehabilitatie van studenten voorop te staan. Hiermee kan stigmatisering van de psychiatrische problematiek worden voorkomen en kan de groep vooral als steun voor de studie dienen.

Bronnen

Asdonck, H. van en J. Schotanus (2005). Met onderlinge steun studeren. Handleiding voor begeleiders. Lectoraat Rehabilitatie, Hanzehogeschool Groningen.

Edelson, D. C. (2002). Design Research: What we learn when we engage in design. *Journal of the Learning Sciences*, 11, 105-121.

Erbij horen, advies vermaatschappelijking geestelijke gezondheidszorg (2002). Rijswijk, Ministerie van VWS.

Folder Met onderlinge Steun Studeren (2004). Lectoraat Rehabilitatie van de Hanzehogeschool Groningen.

Graaf, D. de, U. de Jong, J.A. Korteweg, M. van Leeuwen & I. van der Veen (2002). Nadere analyses studentenmonitor. Studeren met een handicap en Studieverloop in het algemeen. SEO/SCO-Kohnstamm Instituut.

Korevaar, L (2001). Van Supported Education in Boston naar Begeleid Leren in Rotterdam. Handboek Dagbesteding, p. B2420 1-33.

Korevaar, L. & M. Bassant (1999). Rehabilitatie door educatie. Begeleid leren voor mensen met psychiatrische beperkingen, *Passage*, VIII (1), p.147-152.

Studeren met een functiebeperking (2004). Een onderzoek naar de positie van studenten met een functiebeperking in het hoger onderwijs. Utrecht: Verweij-Jonkerinstituut.

Subsidie aanvraag bij Studiecentrum Handicap en Studie, Impuls Project 2004. Studeren met steun. Ondersteuning aan studenten met psychische problemen. Lectoraat Rehabilitatie Hanzehogeschool Groningen.

Verhaeghe, M. (2003). Stigmatisering en levenskwaliteit van personen met psychische problemen in professionele hulpverlening. *Mens & Maatschappij*. 78 (1): 29-44

Verdere informatie

Interessante informatie over studeren met een (psychiatrische) handicap is te vinden op de volgende websites:

www.begeleidleren.nl

www.handicap-studie.nl

www.cg-raad.nl

Studeren met steunreeks

Publicaties project "Studeren met steun"

In het kader van het Impuls 2004-project van het Experisecentrum 'Handicap + Studie' zijn door het Lectoraat Rehabilitatie van de Hanzehogeschool Groningen diverse producten en diensten ontwikkeld. Titels in deze Studeren met steun reeks voor studenten met een psychische handicap zijn:

1. **Succesvol studeren met psychiatrische problematiek**
Ervaringen van studenten
2. **Succesvol studeren met ADHD**
3. **Succesvol studeren met een borderline persoonlijkheidsstoornis**
4. **Succesvol studeren met een eetstoornis**
5. **Succesvol studeren met schizofrenie**
6. **Succesvol studeren met een stemmingsstoornis**
7. **"Vertel ik het wel of vertel ik het niet".**
Openheid over je psychiatrische achtergrond
8. **"Wanneer het me teveel wordt".**
Omgaan met stress
9. **"Hoe trek ik op tijd aan de bel?".**
Om ondersteuning vragen
10. **"Wie past zich aan?".**
Om aanpassingen vragen
11. **"Hoe kan ik adequaat reageren?".**
Op feedback reageren
- 12a. **"Met onderlinge steun studeren".**
Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van een lotgenotengroep
- 12b. **"Ontwikkeling van een ondersteuningsgroep voor studenten".**
Onderzoeksrapport
13. **"Waar kan ik terecht?".**
Wegwijzer voor studenten met psychische problemen en handicaps in Groningen
14. **"Hoe herken ik dat studenten psychische problemen hebben?".**
Workshop voor onderwijskundig personeel
15. **"Wat voor ondersteuning hebben studenten met een psychische handicap nodig?".**
Workshop voor onderwijskundig personeel

Colofon

De reeks *Studeren met steun* is een uitgave van het Lectoraat Rehabilitatie van de Hanzehogeschool Groningen. De reeks is ontwikkeld in het kader van het project 'Studeren met steun', een samenwerkingsproject van het Lectoraat Rehabilitatie van de Hanzehogeschool Groningen, de afdeling Cenzor van de GGz Groningen en de Stichting Rehabilitatie '92 te Rotterdam. Het project is uitgevoerd dankzij financiële steun van het Impuls 2004 project van het Expertisecentrum Handicap + Studie te Utrecht.

Projectleiding

Lies Korevaar

Projectmedewerkers

Hanny van Asdonck
Peter van der Ende
Eddy Hofman
José Schotanus
Cees Witsenburg

Klankbordgroep

Ties Onvlee, decaan Hanzehogeschool Groningen
Peter Tjeerdsma, decaan Hanzehogeschool Groningen
Pieter de Boer, Werkgroep Struikelblok, Groninger Studentenbond
Jurjen Wierda, Werkgroep Struikelblok, Groninger Studentenbond
Alfred Kooistra, voorzitter GGz-platform Groningen

Ontwerp en lay-out

Sandra Jonge Poerink - GSC

Druk

Grafisch Centrum HG

Informatie

Hanzehogeschool Groningen
Lectoraat Rehabilitatie
E-mail: lectoraatrehabilitatie@org.hanze.nl
Website: www.hanze.nl/rehabilitatie
Telefoon: (050) 595 33 77

Deze brochure is tot stand gebracht door:

Hanzehogeschool Groningen

**Lectoraat
Rehabilitatie**

GGz Groningen

GGz Groningen

Cenzor

Stichting

Rehabilitatie '92

Impuls 2004

handicap
studie +
expertise
centrum